

IETS BETERS KON JE NIET VERZINNEN

Niet dat het iets uitmaakt van Bert Moerman

We zijn zo'n vijftig bladzijden ver in *Niet dat het iets uitmaakt* wanneer blijkt dat de onenightstand van het naamloze hoofdpersonage per ongeluk een vaste vriendin geworden is, op wie hij nog steeds niet verliefd is. Zo eenvoudig gebeurt dat nu eenmaal voor iemand die de dingen op zijn beloop laat, maar dat graag zonder bliken of blozen toeschrijft aan universele wetten: "Gooi een steen de lucht in, en het moment dat je hand die steen loslaat, is de realiteit van het traject van die steen al onvermijdelijk." Met de hele resem onwaarschijnlijke gebeurtenissen uit zijn leven is dat niet anders.

Toch beweert de voorpagina stellig: "Dit is een waargebeurd verhaal." Een jonge dertiger heeft het gemaakt als redacteur, woont samen met zijn knappe vriendin en is bang dat het allemaal niet goed genoeg is. Plan A is alles laten voortkabbelen, plan B is ontsnappen aan plan A, al weet hij zelf niet waarheen. En dan komt het pistool van Tsjechov in de vorm van veel geld. "Maar geen enkel zichzelf respecterend auteur zou durven komen aanzetten met een aktetas met een miljoen dollar." Het zijn de woorden van Francis, aspirerend auteur en beste vriend van het hoofdpersonage. Ze worden direct gepareerd: de werkelijkheid is nu eenmaal vaak vreemder dan fictie.

We leren Moermans naamloze hoofdpersonage meteen kennen als een zelfingenomen wiseguy. Zijn verhaal zal zich afspelen tussen "de twee hier cruciale momenten. Namelijk jij die op de sofa zit, en jij die op de sofa zit." Een mogelijk scenario daartussenin: "je bent opgestaan, hebt tien jaar gewerkt aan een teletijdmachine en hebt jezelf terug naar je nulpunt geknald, gewoon omdat het kon." Met dezelfde slimmigheid geeft de verteller meteen het werkelijke script mee, dat onder meer zal bestaan uit twee begrafenissen en enkele korte trans-Atlantische trips. De mijlpalen van het verhaal op voorhand uitzetten blijkt een goede zet: het houdt de vaart in een toch al plotgedreven roman. Bij de eerste begrafenis rijzen automatisch de vragen over de volgende.

Bert Moerman, © Koen Broos

Ook de korte hoofdstukken en de staccatostijl, gekenmerkt door oneliners, dragen bij tot de snelheid. De cynische stem van het hoofdpersonage past er goed bij. Vooral de boekenwereld moet het al eens ontgelden, met zijn uitgeverijen die "meteen over de kop zouden gaan als ze niet aan het infuus der zelfhulpboeken hingen". Het antidotum tegen cynisme en al te sterke arrogantie is relativering, meteen ook het sleutelwoord van *Niet dat het iets uitmaakt*. In de eerste plaats gaat het om zelfrelativering: "Lege takken reikend naar de helblauwe lucht. Je had beter een matige poëet kunnen worden. Je was het blijkbaar zelfs."

Die tongue-in-cheekstijl doet denken aan Amerikaanse inspiratiebronnen als Bret Easton Ellis en Jay McInerney. Maar meer nog dan de ironie roept

De korte hoofdstukken en de staccatostijl, vol oneliners, dragen bij tot de snelheid

het ongebruikelijke jij-perspectief McNerney's *Bright Lights, Big City* op: "Het was zondagavond en je zat op de sofa. Je had honger en je wist nog niet goed hoe je dat probleem zou oplossen." Die vertelstijl is het opvallendste en tegelijk het meest problematische aan Moermans debuut. In beschouwende passages werkt dat perspectief goed. Door de keuze voor de tweede persoon verplaats je je dan als lezer gemakkelijk in het hoofdpersonage: "Je leven kabbelde gewoon verder. Je studeerde af, je zocht werk, je vond werk, je werkte."

Moelijkker wordt dat als de "je" zich blijkt te ontpoppen tot een weinig scrupuleuze casanova. Het perspectief staat dan elke vorm van identificatie in de weg omdat je in zulke passages nog weinig sympathie kunt opbrengen voor de aangesprokene: jezelf. Als lezer word jij de man, die verleiden bekijkt als een spel en vrouwen als een trofee. En dan is er nog de *maîtresse*, de "feilloze nimf" die, als de spanning eraf is, een "taterend wicht" wordt. De metaforiek is er een van veldslagen, controle en poker: "Je keek haar in de ogen, nog steeds hoog spel spelend. Ze wilde de strijd niet verliezen, maar ze wilde ook niet blijven vechten en moederziel alleen achterblijven op het slagveld."

Moermans humor brengt wel verzachting. Er blijft steeds een afstand tussen de spreker en de "jij", die meer dan eens wordt neergezet als een hulpeloze navelstaarder. Na een mislukte poging om zijn vriendin te troosten, klinkt het: "Je dronk van je koffie en keek uit het raam. Iets beters kon je niet verzinnen." Door die afstand wordt, meer nog dan de identiteit van de "jij", die van de spreker flou. Neem bijvoorbeeld de scène waarbij de "jij" vooraan naast zijn vriendin zit bij de begrafenis van haar groot-

moeder: "Verdriet stond haar beeldig. Je sloeg de benen over elkaar voor het geval dat er iets gemaskeerd diende te worden. De rigor mortis werkte aanstekelijk." Wie is die verteller die voortdurend schippert tussen bewondering en verwijt, en die ook de spot niet schuwt?

Helemaal anders is dat bij McNerney, bij wie de "you" vanaf de openingszin aanvoelt als een verkapte ik: "*You are not the kind of guy who would be at a place like this at this time of the morning.*" De verteller is vervreemd van zichzelf en observeert hoe die ander, tegen wil en dank, steeds verder afdwaalt. Dat de je-vorm bij Moerman uiteindelijk een functioneel plotelement blijkt te zijn, is een magere troost: het onderstreept de vernuftige plotconstructie, maar neigt naar een gimmick.

McNerney werd de stem van een generatie genoemd. Ook Moerman heeft het een en ander te vertellen over millennials, die altijd meer willen en, uit angst om toch te verliezen, ter plaatse trappelen. Moerman legt daarmee de vinger op de zere plek, maar de ultieme zelfrelativering – maakt het überhaupt iets uit? – staat meer diepgang in de weg. Al zegt ook dát weer veel over generatie Y. Slim.

LISE DELABIE

BERT MOERMAN, *Niet dat het iets uitmaakt*, Polis, Antwerpen, 2018, 202 p.